

Slutrapport ”Tradisjonelt hantverk og hållbart byggande i Nordens grønne bälte”

Sammendrag/Sammanfattning

Den 1 september 2018 startade Interreg-projektet ”Tradisjonelt hantverk og hållbart byggande i Nordens grønne bälte” med Jamtli som projektägare på svensk sida och SINTEF som projektägare på norsk sida. Arbetet avslutades till 31 augusti 2022. Med et totalbudget på 1 514 604 EUR, EU-medel på 487 302 EUR, og med 262 500 EUR i IR-midler, har vi arbetat för att öka sysselsättningen för små og medelstora företag som arbetar med tradisjonelt hantverk, på ett tradisjonelt og modernt vis, med en hållbar inställning.

Hur allt började

Vi har under flera år arbetat för att bevara tradisjonelt hantverk på olika sätt og har identifierat fyra problem.

1. Var hittar jag som husägare kontakter till hantverkare som kan ta hand om mitt hus byggnadsvårdsmässigt og arbetar med tradisjonella hantverksmetoder og hållbara naturliga material?
2. Det tar lång tid att bli en skicklig hantverkare og det krävs en föryrgring i hantverkskåren så kunskapen inte dör ut. Hur intresserar vi dagens ungdomar för tradisjonelt hantverk?
3. Det behövs fler utbildningar för att öka kompetensen hos husägare för att själva kunna ta hand om sitt hus og bli bättre beställare av hantverkskompetens.
4. Det behövs kontakter till skogsägare som är villiga att sälja specialmaterial från skogen som ett alternativ till det som finns i bygghandeln. Byggnadsvården behöver kontakter för lokalvuxet og högkvalitativt material.

Hur har vi arbetat med problemen?

1. **Hantverkare sökes!** Svenska parter har byggt upp ett företagsnätverk som heter Byggnadsvård Mitt för de som arbetar med tradisjonella material og metoder på ett hållbart vis i Jämtlands län og Västernorrlands län. Här kan du hitta hantverkare med den kompetens du söker för att ta hand om ditt gamla eller nya hus på ett hållbart sätt. Vi har i projektet utvecklat nätverkets hemsida till att bli bättre sökbar. <https://www.byggnadsvardmitt.se/>
2. **Ungt blod!** Parterna i projektet har tagit emot praktikanter, studenter og lärlingar för att öka intresset för tradisjonella hantverk og hållbart byggande. Tillsammans med folkhögskolan Bäckedal i Sveg og Sunds folkhögskole på Innerøya har vi tagit fram lockande utbildningar inom hantverk og byggnadsvård, med hållbarhet i fokus.
3. **Hjälp – hur tar jag hand om mitt gamla hus?** Gjennom arrangemang, byggnadsvårdsläger, kurser, online-föredrag og andra utåtriktade aktiviteter, har vi berättat om og arbetat för att kunna ge både private og offentlige husägare nya kunskaper om ivaretakelse av bevaringsverdig bebyggelse, men også om hvordan byggnadsvårdens material og tekniker är hållbara og med fördel kan användas inom modernt byggande.
4. **Var finner hantverkare og husägare lokalproducerat material av god kvalitet?** Vi har i prosjektperioden arbeidet for å videreutvikle en applikasjon for mobil som kan kartfeste og beskrive spesielle virkeskvaliteter i skog. Koronapandemine har vanskeliggjort arbeidet, og vi har

i prosjektperioden ikke kommet fram til endelige løsninger for videreføring av applikasjonen, men dette arbeidet forsetter etter prosjektslutt i samarbeid med partnerskap etablert i prosjektperioden.

Summery

In september 2018 we started the project "Traditional crafts and sustainable building in the Northern Green Belt". The work ended 31th of August 2022. Jamtli was project owner in Sweden and SINTEF project owner in Norway. Our total budget was 1 514 604 EUR, EU-funding 487 302 EUR, and 262 500 EUR IR-funding. We have worked to increase employment for small- and mediumsized enterprises in traditional crafts, that work in both traditional and modern ways and are focusing on sustainability.

How it all began

In several years we have been working to preserve traditional crafts in different ways. Meanwhile we have identified four problems.

1. Where do I find craftsmen with competences in historical building? How do house owners easily get the contacts to craftsmen that can restore houses in a historical way, as in building preservation?
2. Young blood! It takes many years to become a skilled craftsman. To preserve the old techniques we need more young people within the field, but how do we reach them?
3. Help! How do I take care of my old house and where do I learn craft techniques? We need more educations for house owners to become skilled in crafts and to increase the client competences.
4. Where does craftsmen and house owners find locally produced materials in high quality? We need contacts with forest owners that sell special qualities of timber, an alternative to the ordinary lumberyard.

How we have worked to solve the problems

Where do I find craftsmen with competences in historical building? We have created a network for small companies within building preservation, Byggnadsvård Mitt. The members are situated in the Swedish part of the Nordic Green Belt: the region of Västernorrland and the region of Jämtland. In the network you can easily find craftsmen with competences in traditional building techniques, and the project has developed a new great homepages for the network www.byggnadsvardmitt.se

Young blood! Many of the project partners have worked with internships, students and trainees to increase interest and knowledge in traditional craft techniques. Together with Bäckedals folkhögskola in Sveg and Sunds Folkhögskole in Innerøya we have developed new education programmes in building preservation, focusing on sustainability.

Help! How do I take care of my old house and where do I learn craft techniques? Our work have consisted of several different efforts to reach house owners for increasing their knowledge in traditional crafts and sustainable building. Also to show than the methods and materials are useful even in modern building. This we have worked with in different arrangements, camps in traditional crafts, educations, workshops and online speeches for an example.

Where does craftsmen and house owners find locally produced materials in high quality? The corona pandemic has made this work difficult. During the project period, we have not arrived at final solutions for the continuation of the application, but the work continues after the end of the project in collaboration with partnerships established during the project period.

Bakgrunn

Till grund for projektet "Tradisjonelt hantverk og hållbart byggande i Nordens Grøna Bälte" ligger flera goda resultat som arbetades fram i Interreg-projektet "Trä och traditionsbantverk-gränslös byggnadsvård". Det fanns ett behov for at disse resultatene videreutvikledes i et nytt prosjekt, samtidig utvidgades det nye prosjektet til å gjelde alle typer av tradisjonshantverk og legger vekt på nettverk, rekruttering og utdanning.

Varfor projektet oppstått

På begge sider av grensen finns en stor bygningsmasse som i løpet av kort tid må restaureras, og alt for få hantverkere og entreprenører har fagkompetanse og erfaring innen dette fagfeltet. Den äldre bebyggelsen i Nordens grønne bälte är en rik kulturskatt med många värden och viktig att bevara. Bevarandet är ett arbete som tar tid, men kan leda till en mer attraktiv plats att bo och verka på, öka turismnäringen, gynna lokalt näringsliv och bevara traditionella hantverkskunskaper. Vi såg behovet av att fortsätta arbeta for att fler lär sig tyda den berättelse äldre bebyggelse har.

Fra Tre til Tradisjonshantverk

Hantverkskunskaper skiljer sig over grensen beroende på regionernas olika förutsättningar och kultur. I det tidigare projektet "Trä och traditionsbantverk" riktade vi in oss på hantverk og verdikjeden kopplat till trä. I "Tradisjonelt hantverk og hållbart byggande" utvidgades kompetensområdet till att omfatta samtliga hantverk kopplade till byggnadsvård, och projektet har handlat om att överföra erfaringene vi har opparbeidet til å skapa nettverk, øke kompetansen innenfor tradisjonshantverk og jobbe med rekruttering og utbildningar i samarbeiden over grensen.

Nettverk

I det tidligere projektet utvecklade vi nätverk for företagare inom byggnadsvård i Jämtlands län och Västernorrlands län, "Byggnadsvård Mitt", och i lag med företagare i Trøndelag skapade vi samarbeiden over grensen. Metoder for en förbättrad materialtillgång ble utviklet och vi skapade kontakter till olika utbildningsinstanser. Vi utvecklade också metoder for kurser och höll kurser i hantverkstekniker kopplade till materialet trä. Genom de etablerade kontakterna till hantverkere, de erfarenheter vi har av oppbygging og idéer vi har om vidareutveckling av nätverket såg vi att vi kunde skapa ett nav med sterk kompetens kring hantverk inom byggnadsvård, i hela Nordens grønne bälte.

Rekruttering og kompetanseutvikling

Vi ser en oppgående trend og ökat interesse kring tradisjonshåndverk og bruk av miljömässiga material. Det finns en stor inneboende markedspotential innen renovering av bl.a. kulturhistorisk bebyggelse och for de material och hantverk som ligger bakom. I dette prosjektet ønsket vi å arbeta for å öka kompetansen og konkurenskraften inom byggnadsvårdsbranschen i Nordens grønne bälte ved satsing på rekruttering og utbildning. Ett samarbeide over grensen og sammankoppling av kontakterna knutna till nätverket möjliggör också for en större arbeidsmarknad, for en ökad sysselsättning og en större kompetens i byggnadsvård i deltagende regioner. De kulturhistoriska byggnaderna är vår resurs, utifrån dem kan vi utforma utbildningar inom hantverk. Att i kursform med en kompetent og erfaren handledare utföra åtgärder på äldre bebyggelse for ökad kunnskap, har visat sig vara fördelaktigt i tidligere prosjekt.

Utvikling av bestillerkompetansen er viktig. Både marknaden, allmänheten, og offentlig forvaltning behöver få større kunskaper kring byggnadsvård og de material och hantverk som brukes. Att de traditionella materialen og hantverket med fördel kan ingå i modernt byggande vidgar möjligheterna till arbete for många småföretagere og den inriktningen var något som vi ville arbeta

med, dels gjennom marknadføring, men også i aktiviteter for å øke allmänhetens kunskaper i byggnadsvård.

Metodutveckling -verktøymplementering

I vårt tidligere arbeid i "Trä och traditionshantverk" påbörjade vi arbeidet med å koppla saman skogsägare, sågägare och hantverkare i nätverken for å förbättra förutsättningarna for å få tillgång till närproducerat material. I föregående projekt arbetade vi fram en databas, som underlag for en applikation, for å förbättra tillgången på ändamålsenligt material där skogsägare var tänkta att lägga in vilken typ av virke eller vilket trämaterial de vill sälja och också GPS-koordinater for detta. Köparen får genom applikationen kontakter till skogsägarna. Vi skulle arbeta for å implementera arbetsmetoden och utveckla en applikation bland intressenter i både Norge och Sverige. Metoden skulle i det nye prosjektet bli introdusert for, og kan tas i bruk av, andre bransjer innenfor tradisjonshandverk.

Prosjektet har vært viktig av flere anledninger

1. Skapa arbetstillfällen och ökad sysselsättning i Nordens Gröna Bälte, for små och medelstora företag. Förbättra förutsättningarna for företagare att verka lokalt.
2. Öka interessen for tradisjonelt hantverk hos ungdomar och informera om sysselsättningsmuligheter inom tradisjonella hantverksyrken
3. Bidra till utbildninger och ökad kunnskap inom hållbara material, miljøvennlige tekniker och grønne næringer.
4. Förbättra beställarkompetensen hos fastighetsägare och offentligforvaltning.
5. Bedre bestillerkompetanse kan sikre at det oppstår en økt etterspørsel og dermed økt sysselsetting, innenfor antikvarisk faghåndverk, noe som vil resultere i økt ressursbruk av kortreiste tradisjonelle byggematerialer.

Mål, resultat och förväntade effekter

Prosjektets hovedsaklige mål

"Målet med prosjektet var å utvikle små og mellomstore bedrifter som ønsker å satse på markedet innenfor istandsetting, restaurering, bygningsvern och hållbart byggende. Dette ved å spre kunnskapen om behovet for tradisjonshåndverkere, øke kunnskapen til bestillerne, ta i bruk nye metoder/verktøyg og gjøre tradisjonshandverk og bygningsvern kjent for nye målgrupper".

Prosjektets ulike målgrupper:

- Små och medelstora företag som arbetar inom byggnadsvård och med hållbara miljøvennlige material for å styrke deres konkurrenskraft, entreprenørskap och sysselsättning.
- Studenter/ungdomar/nyutbildade hantverkare som är i behov av kunnskap och arbeidslivserfarenhet inom tradisjonella hantverksyrken.
- Utbildningsinstitusjoner, regionernas folkhøgskolor
- Beställare/fastighetsägare/offentlig forvaltning
- Prosjektutviklere,- arkitekter, ingeniører, eiendomsutviklere, har alle et behov for antikvarisk kompetanse fra tradisjonshåndverkerne

Här beskrivs prosjektets fire overgripande mål samt dess resultat och förväntade effekter.

1. Nätverk.

“Målet var att stärka nätverk genom att knyta in fler entreprenörer och øka utbyten mellan aktører på forskjellig nivå i verdikjeden og mellom tradisjonshåndverkere fra alle fagområder/branscher”.

Resultat:

Arbetet med att bygga upp företagsnätverket Byggnadsvård Mitt började redan i det föreliggande Interregprojektet “Trä och traditionshantverk”. Vi insåg rätt snart att nätverksarbete tar tid, och särskilt att bygga upp en organisation som ska kunna leva vidare utan stöd av projekt. Därför var det tillfredsställande att få möjligheten att fortsätta det grundläggande arbetet även under detta projekt och vi kan se att det gett gott resultat. Byggnadsvård Mitt har under de här tre åren blivit ett stort nätverk med runt 40 medlemsföretag och några stödmedlemmar. De har en fungerande organisation och ett koncept som tilltalar medlemmarna och lockar nya medlemmar. Nätverket har under perioden fått flera medlemsföretag inom olika branscher. Nätverket får också kontinuerligt förfrågningar på jobb som erbjuds medlemsföretagen. Vi har satsat extra projektmedel för att utveckla en ny och användarvänlig hemsida: www.byggnadsvardmitt.se. Här kan besökaren få generell information om nätverket, söka efter hantverkare utifrån arbetsområde eller geografisk placering. Här finns också information om hur man går till väga för att bli medlem eller stödmedlem. Hemsidan har gett nätverksuppbyggandet ett lyft dels genom sin användarvänlighet och tilltalande utseende, dels genom hur hantverksföretagen lyfts och det interna medlemsforum som finns för hantverkarna. Medlemsforumet har utvecklats som ett diskussionsforum där hantverkarna bland annat kan söka efter material som taktegel, dörrar, fönster etcetera. Här finns också möjlighet att få kontakt med skogsägare som säljer förädlat virke eller virke på rot. Kontakten mellan skogsägare och hantverksnätverket är relativt nytt, det var i slutet av projektet nätverket fick in några skogsägare som medlemmar. Vad vi vet hittills är att hantverkare har hört av sig till skogsägarna i fråga om material.

På norsk side har rammene for prosjektarbeidet vært mer begrenset, og nettverksbyggingen har i stor grad skjedd i tilknytning til gjennomføring av aktiviteter og samlinger. Det er utarbeidet en sammenstilling av eksisterende oversikter som er tilgjengeliggjort for deltakerne i prosjektet, hvor også nettverket som er etablert gjennom vårt prosjekt er en del av oversikten.

Effekter: Vi hoppas på att kontaktskapandet inom nätverket fortsätter och vidareutvecklas så det verkligen leder till att fler husägare hittar “rätt hantverkskompetens” och en förbättrad materialförsörjning för hantverkarna. Effekterna kring att nätverket närmat sig skogsägare är svårt att säga något om nu men vi hoppas på ett utökat samarbete på olika nivåer av värdekedjan, som är stärkande för småföretagare och skapar ökad sysselsättning, förbättrad materialtillgång av hållbara närproducerade material.

Jamtlis vårmemarknad har varit en viktig arena för att lyfta och synliggöra nätverket av hantverkare. Här har nätverksmedlemmarna erbjudits en plats att marknadsföra sin verksamhet, visa upp sina hantverkskunskaper och samtidigt få tillfälle att träffa varandra. Eftersom många är enmansföretagare så har den sociala samvaron varit särskilt tilltalande för dem. Marknaden har också varit en arena där hantverksstudenter fått direktkontakter in i nätverket. Vi hoppas att intresset att delta i vårmemarknaden fortsätter för både hantverkarna och studenterna.

På norsk side har også kurs og samlinger vært en viktig arena for nettverksbygging, men mange avlysninger på grunn av korona har redusert styrken i disse nettverksrelasjonene betydelig, både innen landegrensa og over landegrensa.

Nätverk över gränsen

Genom olika projektarrangemang har vi skapat ett nätverk över gränsen, på olika nivåer. Vi har nu bättre kontakter mellan hantverkare över gränsen. Hantverkarna har kontakter med varandra och deltar gemensamt i kurser till exempel. De deltagande museerna har också skapat bättre kontakt sinsemellan och planerar för nya projektansökningar tillsammans. Här har också starkare band knutits som resulterat i att man deltar i varandras olika aktiviteter och utbyter erfarenheter. Medlemmarna i styrgruppen har också skapat ett starkt nätverk till varandra och planerar för vidare samarbete med nya ansökningar inom Interregprogrammet 2021-2027. Vårt sista år har vi också utvidgat kontaktnätet till att även innefatta representanter från norska och svenska kyrkan.

2. Rekrytering

“Det finns en stor inneboende markedspotential innen renovering av bl.a. kulturhistorisk bebyggelse og for de material og hantverk som ligger bakom. Målet inom arbetspakket kring rekrytering var att sprida kunskapen till studenter/ungdomar før att øka intresset og få fler att arbeta inom de traditionella hantverksyrkena. Den kulturhistoriska bebyggelsen har varit läromaterial för dessa ungdomar og studenter”.

Resultat:

Både Sund Folkehøyskole og Stiklestad Nasjonale Kultursenter med både ledelse og handverksstab ble med i prosjektet med intensjon å få etablert ei egen linje for tradisjonshandverk ved Sund Folkehøyskole. Arbeidet med denne etableringen kom raskt i gang etter prosjektoppstart i 2018. Det viste seg å være av avgjørende betydning for det videre arbeidet, som også her ble krevende på grunn av korona. Studieinnhold, utlysning og første opptak var gjennomført da koronaen slo til, og første studiehalvår ble gjennomført, dog med noen avkortninger og endringer på grunn av korona. Erfaringer ble høstet og samarbeidet mellom SNK og Sund Folkehøyskole har etter hvert etablert seg på egen kjøll. Slik det ser ut per i dag er det jevn søkertilgang, og både Sund og SNK er meget godt fornøyde med studentene, som i gjennomsnitt har litt høyere alder enn snittet ved Sund. Etter alt å dømme er dette et tilbud som er kommet for å bli i overskuelig framtid.

Videre er det gjennom prosjektet diskutert betydningen av at tradisjonshandverk blir tatt inn som en del av læreplanen for videregående utdanning innen byggfag. Betydningen av dette understrekes også i rapporten "Håndlag for håndverk. Evaluering av Kulturminner for alle" fra Telemarksforskning 2020. Skolene vil selv gjennom høringer og annet innspills arbeid mot departement understreke behovet for å få inn tradisjonshandverket i læreplanmålene. Videre håper vi å fortsette dette arbeidet gjennom nye prosjekter. Som for en rekke andre næringer og yrkesgrupper er det også økende fokus på behovet for fagskoletilbud, og det er kommet sterke signaler om at det bør jobbes videre med etablering av fagskoleløp også innen tradisjonshandverk, gjerne i tråd med næmingeordninga som nå eksisterer ved Nordmøre museum.

Praktikanter. Prosjektet har möjliggjort en god kontakt till skolor inom Nordens gröna bälte som arbetar med traditionsnantverk. Vi har bland annat gjort studiebesök vid Träakademien, är en Yrkeshögskola som ligger i Kramfors, för att berätta om vilka möjliggheter som finns till praktik hos parterna. Det resulterade i att flera av studenterna förlagt sina praktikperioder både på Västernorrlands museum och på Jamtli. På Västernorrlands museum har även eleverna haft delar av sin utbildning. Totalt på Jamtli har vi haft 14 praktikanter. Prosjektet har resulterat i goda kontakter med hantverksutbildningar som efterfrågar praktikplatser, visningar och inspirationsdagar och vårt projektarbete har resulterat i återkommande kontakter förfrågningar kring detta.

Lärlingar. På Jamtli har projektet möjliggjort att vi haft fler traditionsnantverkare som arbetat på plats. Det har i och med detta funnits resurser för handledning för lärlingar och praktikanter och vi har kunnat bygga upp en struktur kring att ta emot dem. Tillsammans med "Hantverkslärling", en stiftelse i Leksand som bedriver lärlingsutbildningar inom bristyrken, har vi marknadsfört oss som en

lärlingsplats för inriktningar inom traditionellt bygghantverk och ekobygghantverk. Vi har tagit fram ett arbetsmoment i hållbart byggande för lärlingar och praktikanter, en stomme till ett hus, som vi tänkt ska vara ett ekohus- med få klimatavtryck. Det har tagits fram en ritning för husstommen. Jamtli har tagit emot totalt 4 lärlingar under projektperioden.

För att öka intresset för traditions-hantverk för ungdomar och studenter har vi arbetat för en tätare kontakt med utbildningsinstitutioner och tagit emot grupper för visningar och inspirationsdagar till exempel. Men vi har också fungerat som en arena för att utbildningsinstitutionerna ska kunna marknadsföra sin verksamhet. Där har vårmarknaden på Jamtli varit central och lärare och elever har visat upp sin verksamhet och praktiskt hantverk. Ett annat exempel är Byutviklingsseminar i Levanger där vi arbetat på samma vis, att skapa en arena för Sund folkhögskole att marknadsföra sig.

Ett viktigt inslag i arbetet med studenterna och praktikanterna är att de fått kontakter in i nätverket Byggnadsvård Mitt. Det här har skapat stora möjligheter för dem i att finna potentiella arbetsgivare, handledning men också själva gå med som nyblivna företagare och kunna delta i nätverkets aktiviteter. Flera tidigare studenter från Träakademien har blivit medlemmar i nätverket Byggnadsvård Mitt. Härigenom har de fått en förbättrad marknadsföring av sina tjänster och kontakter till andra hantverkare.

Effekter: Projektet har fungerat som en arena för lärande av traditionellt hantverk. Vårt läromaterial har varit kulturhistorisk bebyggelse. Vi har nått fler ungdomar och studenter genom projektet och hoppas i förlängningen att detta bidragit till ett ökat intresse och ökat antal traditions-hantverkare.

3. Kompetanseutvikling

“Målet har varit att stärka kompetensen och konkurrenskraften hos småföretagare inom traditionellt hantverk och öka beställarkompetensen hos marknaden”.

Resultat:

Ingen kunde förutse att en pandemi skulle komma att skaka om världen och ingen kunde heller veta hur det skulle påverka vårt projektarbete. Vi hann precis starta upp projektet innan pandemin slog till. Så här i efterhand kan vi se att just arbetet med kompetensutveckling blev starkt påverkat av de nya förutsättningar som kom, i och med begränsade sociala kontakter och hemarbete. Det gav oss särskilda utmaningar eftersom överföring av handburen kunskap kräver fysiska möten. Du kan inte läsa dig till hantverkskunskaper utan de måste övas in och bäst under handledning. Men trots detta har vi lyckats genomföra en hel del kompetenshöjande aktiviteter och utvecklat nya koncept kring bland annat digitala arrangemang.

Vi tog oss an att ordna kvällsföredrag på olika hantverksteman som vi bjöd in till via Facebook och Instagram. Tisdagskvällar mellan kl. 18-19 under några veckor på både höst och vår bjöd vi in intressanta föredragshållare som fick presentera sina kunskaper i ett offentligt föredrag på Teams. Vi fick många lyssnande och nådde verkligen ut till nya människor som ej tidigare varit delaktiga i projektet. De båda projektledarna introducerade föredragen vid varje tillfälle och presenterade också Interregsamarbetet.

Det ökade digitala fokuset har också fått projektet att producera filmer som spridits via sociala medier. Filmerna har handlat om olika tekniker som fönsterrenovering, arbetet med lärlingar och takteking bland annat.

Men tiderna ändrades till mer “normala” under vårt sista projektår och vi kunde återigen träffas över gränsen vilket gjorde att vi även höll en hel del fysiska kurser och arrangemang för kompetensutveckling. Till dessa kan nämnas en studieresa till Trondheim med besök vid bygghytan

vid Nidarosdomen, hantverkskursen i fiskelägret på Sør-Gjeaslingen i 2019, en samling i Röros, Hede och Funäsdalen på temat "Mönster, möbler och traditionshantverk" om fjällvärlden och 1700-talet, en kurs i laggteknik, lerklining och Byggnadsvårdsläger i samarbete med Svenska byggnadsvårdsföreningen och nu senast Byutvilningsseminar i Levanger. Arbetet med kompetensutveckling har varit väldigt viktigt för projektet som helhet. Vi har utvecklat många koncept kring samlingar och kurser som vi ser att vi kan arbeta vidare med. De är viktiga instrument som vi ser att vi kan bygga vidare på i andra sammanhang och i projekt med andra inriktningar. Byutvilningsverkstedet på Levanger har bidragit till ökt beställingskompetans i kommunal sektor, og satt søkelyset på behovet for denne kompetansen og hva mangel på slik kompetanse kan bety for ivaretagelse av kulturverdier i våre byer og steder.

Effekter: Pandemin fick projektet att arbeta mer digitalt och vi började hålla kvällsföredrag med effekten att vi fått större spridning av projektresultat och nått nya målgrupper. Vårt ökande digitala arbete har också gjort att kännedomen om projektet och Interreg spridits genom sociala medier.

Genom utveckling av kursen "Ditt hus från grund till tak. Byggnadsvård i teori och praktik" har vi nått husägare som vill ta hand om sitt hus hållbart och lära sig mer om traditionshantverk. Effekten på kort sikt är att vi får ett större kontaktnät till byggnadsvårdsintresserade, ökar kunskapen om projektet och traditionellt hantverk och hållbart byggande samt får medvetna husägare som vet vilket hantverk som krävs för deras äldre bebyggelse. På lång sikt bevarar vi kulturlandskapet och verkare för ett mer hållbart samhälle.

4. Verktygimplementering

"Mål: Metodutveckling för underhåll och material. Ta mobilapplikasjon, utviklet i tidligere prosjekt, i bruk både av trebransjen og av de øvrige bransjene innenfor tradisjonshåndverk".

Resultat:

I det tidigare projektet "Trä och traditionshantverk" togs en databas fram i en karttjänst hos Esri/ArkGis, som kan ligga till grund för att utveckla en mer användarvänlig applikation. Tanken var att vidareutveckla detta under den här projektperioden men arbetet var svårare än vi trodde. Dette skyldes delvis at eiendomsstrukturen på norsk og svensk side er forskjellig, slik at metoder og erfaringer i arbeidet ikke er så lett overførbart over grensa. I tillegg satte korona stopp for utprøvningsarbeid som var i gang i samarbeid med partnere i skognæringa, som er nøkkelaktør i verdikjeden for spesielle virkeskvaliteter fra skog.

På både norsk og svensk sida kom vi fram till att det är för kostsamt och tidskrävande för oss att vidareutveckla inom detta Interregprojekt, bara årskostnaden hos ArkGis og Esri Sweden var stor och arbetsintensiteten här skulle också bli stor. Det er behov for samarbeidspartnere i skogbæringa for å finne en løsning på disse utfordringene, og aktørene i næringa har hatt stort fokus på håndtering av utfordringer i koronaperioden. Vi greider derfor ikke å komme fram till en fungerande finansieringsmodell, eller avklare vem som skulle kunna driva appen och vilka parter som skulle vara de rätta utifrån byggnadsvårdens synsätt på hållbart skogsbruk.

Effekter: Vår grundläggande målsättning har hela tiden varit att förbättra förutsättningarna för hantverkare att få tag på bra material, det har gjort att vi istället tänkt om och backat ett steg till att göra ett försök att knyta samman skogsägare och hantverkare. På svensk side har vi fått kontakter med skogsägare som är villiga att sälja material till hantverkare. De har gått med i nätverket Byggnadsvård Mitt och genom den nya hemsidans medlemsforum marknadsför de sitt material och har lagt sina kontaktuppgifter, till eventuella köpare. Förhoppningen är att detta ska vara en väg till

lösning på materialfrågan, men tiden måste utvisa resultatet. Det finns ju fortfarande en möjlighet att skapa en app, när vi är mer på det klara med vad behovet är. På norsk side er det fremdeles stor interesse for appen, og vi har også i siste del av prosjektperioden blitt kontaktet av miljøer som ønsker å samarbeid om videreutvikling av dette verktøyet. Utviklingsarbeidet fortsetter derfor i regi Sintef og nye samarbeidspartnere, blant disse er Oseberg Viktingarv og tømmeromsetningsaktøren SB Skog.

På svensk sida har vi ökat kunskapen kring vad som krävs för en förbättrad materialförsörjning inom byggnadsvården, sett på vilka behoven är för att skapa en app. Vi har också fått en större förståelse för svenskt respektive norskt skogsbruk och att förutsättningarna skiljer sig åt. Det behövs kontakter med skogsnäringen och virkesförädlare för att driva denna fråga vidare. Vi har kontakter till köparna, skogsnäringen har kontakter till säljarna därefter behövs kontakter till småsågar som kan förädla specialmaterialet från skog till hantverkare och fastighetsägare.

Vårt arbete och nätverkande i frågan har gett oss kontakter till fler som driver på arbetet för lokalt producerat material för byggnadsvården. Det är flera projekt runt om i landet som arbetar med detta på olika vis. En av våra medarbetare har efter projektslut anställts av ett företag för att skapa virkesförädling för kvalitetsvirke i äldre dimensioner och med ett eget kvalitetssystem.

Arbeidet med verktøyimplementering og bruk av APP for kartmerking av spesielle virkeskvaliteter har på norsk side i prosjektperioden blitt spredd i nettverket. Selv om dette nok har skjedd i mindre grad pga. korona, opplever vi likevel at tematikken vekker interesse fra flere andre miljøer. Arbeidet har ført til at det er etablert kontakter mellom tømmeromsetningsaktør SBSKog og både Stiklestad Nasjonale Kultursenter og småsagbruk i regionen, noe som bidrar til økt tilgang til spesielle virkeskvaliteter for museene og bygdesagbrukene.

Generelle betraktninger: Fordelingen av tilskuddsmidler, med 30 % av midlene på norsk side og 70 % på svensk side, og med krav om 50 % egeninnsats på norsk side, og 35 % på svensk side fører til en betydelig "skjevfordeling" i aktivitet i prosjektet. Mens svensk part har egen prosjektleder i full stilling, i tillegg til en deltidshåndverker, er prosjektledelsen på norsk side timebasert. Dette tilsier at vi ikke greier å ha samme aktivitetsnivå på norsk side, og at vi i stor grad er avhengig av å gjennomføre aktiviteter i samarbeid med de norske prosjektpartnerne. Dette har vi i stor grad lykkes med, og kan særlig framheve Levanger kommune, med samarbeid om byutviklingsverksted og en rekke andre aktiviteter. Stiklestad Nasjonale Kultursenter (SNK) , Museet Midt og kulturavdelinga ved Trøndelag fylkeskommune har også vært viktig samarbeidspart for kurs og samlinger. Videre må det understrekes at både SNK og Sund Folkehøyskole har lagt ned en betydelig innsats i etableringa av linje for historisk håndverk.

Vi har også fått til et veldig godt samarbeid på tvers av grensa, og svensk side har raust bidratt med større innsats i for gjennomføring av fellesaktivitetene.

Prosjektorganisasjon

Vi har haft ett väldigt bra gränsöverskridande samarbete i detta projekt! Projektägarna har haft varsina projektledare och i den svenska delen av projektet har projektägaren också haft en anställd projektmedarbetare. Projektledarna har lett det dagliga arbetet och tillsammans med styrgruppen skapat arbetsgrupper utifrån projektets behov. Vi vill påstå att samarbetet mellan projektledarna förbättrades under pandemin då vi tvingades ändra vårt mötesbeteende till att ses digitalt. Under denna period började projektledarna att ses över Teams en gång i veckan för att driva på arbetet och det var också en god väg för ett tätare samarbete. Tillsammans har vi känt att arbetet har rullat på

hindarsfritt, att vi har haft gott stöd av varandra och också lärt känna varandra väl. Det har varit ett roligt och givande arbete.

Projektorganisation Sverige

Projekteier: Stiftelsen Jamtli

Projektleder: Malin Wolczynska

Projektmedarbeider: Mats Almlöf

Økonomiansvarlig: Therese Renström som senare ersattes av Anna Ståhl.

Projektorganisation Norge

Projekteier: Trøndelag Forskning og Utvikling AS senare SINTEF

Projektleder: Torgunn Sollid

Projektmedarbeider: Per Reidar Næss

Økonomiansvarlig: Inghild Aldal Jørgenvåg

Styrgruppen har setts ungefär två gånger per år, mestadels digitalt, för att tillsammans planera gemensamma aktiviteter och påverka projektutformningen. Medlemmarna i styrgruppen har varit representanter från projektparterna och har bestått av följande personer:

Malin Wolczynska, Jamtli

Anders de Sinegube, senare Christian Ferm, Jamtli

Mats Almlöf, Jamtli och Byggnadsvård Mitt

Ola Hanneryd, Fjällmuseet Funäsdalen

Johanna Ulfsson, Västernorrlands museum

Anders de Sinegube, Härnösands Stift

Torgunn Sollid-Bolås, SINTEF

Per Reindar Næss, TFOU (senare SINTEF)

Ingegerd Eggen, Stiklestad Nasjonale Kultursenter

Tove Nordgaard, Levanger Kommune

Hauke Haupts, Trøndelag Fylkeskommune

Per Ivar Sørensen, Museet Midt

Projektet förlängdes med ett år och fick då in en ny part på svensk sida, Härnösands Stift, dit Anders de Sinegube rekryterats så Anders satt med i styrgruppen som representant för dem det sista året.

Till en början försökte vi ha en gruppleddare för varje arbetspakke som skulle driva det arbetet framåt, men det visade sig ha liten framgång. Vi tror att det beror på att arbetet med att vara gruppleddare kräver mer engagemang vilket var svårt i de tider som var. Många parter hade det tufft under pandemin. Hade gruppleddarna fått projektmedel för sin arbetsinsats hade det säkert underlättat engagemanget. Nu blev det istället mestadels projektledarna som hade den pådrivande rollen för samtliga arbetspakken.

Indikatorer

Antal deltagare i gränsöverskridande rörlighetsinitiativ			
Målvärde	50	Deltagare	
Utfall	91	Deltagare	
		Kvinnor	29
		Män	62

Kommentar av utfallet: I och med pandemin kunde vi inte hålla gränsöverskridande aktiviteter i den mån vi tänkt oss. Detta har påverkat utfallet av deltagare, men vi ser ändå positivt på att vi haft fler deltagare än vårt målvärde. Fördelningen mellan könen har att göra med att det är fler män som utbildar sig och arbetar som hantverkare. Det är främst småföretagare och lärlingar inom byggnadsvårdsföretag som varit delaktiga i aktiviteterna för gränsöverskridande rörlighetsinitiativ. Fördelningen av deltagare har sett ut så här: kvinnor 32 % och män 68%.

Antal deltagare i gemensamma initiativ för lokal sysselsättning och gemensam utbildning			
Målvärde	50	Deltagare	
Utfall	845	Deltagare	
		Kvinnor	348
		Män	497

Kommentar av utfallet: Vi har genomfört många gemensamma initiativ för lokal sysselsättning och gemensam utbildning. Det har handlat om kurser, läger, konferenser, seminarier, studieresor, marknader och webbföredrag. Webbföredragen och konferenserna är det som dragit flest deltagare. Här var fördelningen mellan könen och deltagandet sådant: kvinnor 41% och män 59%. Det har varit en större andel män som deltagit i aktiviteterna vilket kan ha att göra med att det är fler män som arbetar med hantverksyrken. Men det är många kvinnor som deltar i kurser, läger, aktiviteter som konferenser, föredrag och marknader.

Grenseoverskridende merverdi

Gränsen som en resurs

För oss har det varit en resurs att arbeta över gränsen. Hantverk, traditioner och material skiljer sig i Norge och Sverige. Olikheterna har varit en styrka för oss för att öka våra kunskaper inom hantverk. Tillsammans har vi verkat för ett ökat gemensamt lärande. Vi har genom projektet ökat våra kunskaper i hantverk och skapat kontakter till experter över gränsen, inom olika hantverk.

Vi har även skapat nätverk över gränsen på olika nivåer (hantverkare, studenter, museer, styrgrupp) vilket är och har varit en styrka i allt vår arbete. Vi är kollegor, bara geografiskt placerade på olika ställen. Pandemin blev för oss ett fysiskt gränshinder. Dock var tiden utvecklande för det digitala arbetet och har gjort att vi tagit ett stort kliv framåt i den digitala utvecklingen av vårt arbetsätt.

Videre har nettverket som er etablert gjennom prosjektet ført til mange nye kontakter og personlige bekjentskapet på tvers av grensa også innen andre fagområder. Det har ført til at det i siste halvår er tatt initiativ til interregprosjekt-initiativ på andre relevante tematikker for vår region knyttet til Interreg-utlysningen.

Erfarenheter fra det grenseoverskridende arbeidet

Våra erfaringer kring att driva projekt i en gränsregional miljö är positiva. Men det finns en del utmaningar att ta ställning till. Vi delger här våra erfarenheter:

- För att driva projektet framåt på ett tillfredställande sätt är det bra med två projektledare, en i varje land. Det underlättar kontakten med parterna i vardera land.
- Var uppmärksam på budgetfördelningen som skiljer sig mellan länderna i projektplaneringen. I denna period arbetade vi med en fördelning på 30% i Norge och 70 % i Sverige av totalbudgeten. Förutsättningarna blir därmed olika i aktiviteterna.

- Verka för en bra projektidé och projektansökan. Det gör projektarbetet enklare att genomföra.
- Viktigt - konsortium. Parterna tar längst tid att få på plats!
- Det har under perioden krävts 50% egeninsats från företagen eller aktörerna. Den noggranna dokumentationen av detta kan vara ett hinder för småföretag som har svårt att kunna lägga den tiden.
- Att kombinera fysiska träffar med webbaserade aktiviteter är en bra arbetsmetod.
- Arbeta för en god dialog med Interreg-sekretariatet, det underlättar arbetet att rådfråga om projektgenomförande.
- Genomföring i partnerskap! Det gränsöverskridande arbetet är en styrka.
- Interregprojekt leder till nya nätverk och samarbeten, var ständigt nätverkande och se möjligheter i de nya kontakterna.
- Partnerskapet och kontakterna leder ofta till nya idéer på samarbeten och nya projektansökningar.
- Interregprojekt ökar kännedom om varandras olika kulturer.
- Interregprojekten leder till vänskapsband över gränsen!

De horisontella kriterierna

I dette prosjektet – tradisjonshandverk og bærekraftig bygging – er bærekraft i utgangspunktet et premiss for aktivitetene i prosjektet. Tradisjonelt handverk er i stor grad basert på bruk av naturens egne byggematerialer – tre og stein, som suppleres med noe metall, mur, gips, keramikk, maling og glass. I bygningsvernbransjen har det vært stort fokus på gjenbruk, slik tradisjonen har vært fra tidligere tider, hvor det var langt mer ressurskrevende å skaffe tilveie nye byggematerialer, enn å gjenbruke gamle. Gode eksempler på dette er alle laftede hus som er plukket ned og bygd opp igjen på nye steder.

Globalt står byggenæringen for 40% av alt CO₂-utslipp, 40% av energiforbruket og 40% av avfallet (kilde Tekna, 2021). Det legges derfor nå politisk og styringsmessig gjennom nasjonale og regionale strategier stadig sterkere fokus på restaurering og rehabilitering av eksisterende bygningsmasse i stende for nybygg. Men markedet går foran politikken (<https://www.sintef.no/siste-nytt/2020/fremtidens-bygg-skal-demonteres-og-ikke-rives/>). De etterspør kunnskap, kompetanse og nye løsninger og forretningsmodeller for hvordan bygninger kan demonteres isteden for å rives, slik at byggematerialer og bygningsdeler kan gjenbrukes, og hvordan ulike bygninger kan rehabiliteres og restaureres. Det er også interesse for hvordan gamle byggemetoder kan tas inn i moderne bygg for å bygge mer ressursvennlig og bærekraftig. Innen disse temaene har prosjektet bidratt med både kunnskapsbygging og formidling. Vi har nådd ut til en rekke små og mellomstore bedrifter med kunnskapsbygging innen disse temaitkene gjennom kurs, samlinger og foredrag. Ett godt eksempel er Joakim Dørums bidrag om gamle byggemetoder i moderne bygg under Byutviklingsverkstedet på Levanger i 2019.

Som ett resultat i hur lokalproducerat material kan användas för ett hållbart byggande, med traditionella metoder har vi tagit fram en ritning på en stomme för ett hus, tillverkat i stolpverk. Tekniken är gammal och kan utföras med endast handverktyg. Byggnadsdelarna sammanfogas med tappar och tapphål och visionen är att husstommen ska kunna bli ett hållbart och ekoklokt hus.

Vår erfaring er også at det er lettere for kvinner å finne sin plass innen tradisjonshandverkene. Det finnes flere kvinnelige aktører tradisjonshandverkene, og vi har i våre nettverk, og på vår kurs og samlinger flere kvinner en det som er vanlig i hos de ordinære bygningsmarkedsaktørene. Dette

gjenspeiler seg også i elevfordeling på tradisjonshandverkstilbudene ved både Sund og Bäckedal. Prosjektet har slik bidratt til flere bedre kjønnsfordeling innen disse fagretningene.

Det eksisterer likevel en del kjønnede barrierer og gamle holdninger og væremåter også innen våre miljøer. Dette kan komme fram i arbeidsrelaterte situasjoner, men ikke minst i de mer uformelle sammenhengene under samlinger og kurs. Gjennom prosjektperioden har vi to kvinnelige prosjektledere "på hensiktsmessige måter" forsøkt å bidra til å endre dette.

Vi har i prosjektperioden forsøkt å rekruttere bredt, uavhengig av kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, alder, etnisitet og religion. Det er vel likevel slik at tradisjonshandverk forutsetter noe kjennskap til vår stedlige historie, og vi har ikke hatt tilgang til andre etnisiteter enn svenske og norske i våre prosjektaktiviteter.

Informasjon og kommunikasjon

Så har vi arbeidet med informasjon og kommunikasjon:

Vår erfaringer kring kommunikationstilltagen är att en variation är nödvändig och gör att man når ut på ett gott sätt. Med sociala medier har vi snabbt kunna sprida information över landsgränserna. Detta blev särskilt tydligt i våre kveldswebinarer som vi gjennomførte i koronaperioden. Informasjonen som vi la ut på sosiale medier nådde ut, og ble i stor grad spredd også utenfor nettverket slik at vi hadde deltakere også utenfor egen region. De flesta av föredragen var välbesökta och vi nådde 473 deltagare.

Ett annat gott exempel på hur väl information sprids genom sociala medier är att den nystartade kursen "Ditt hus från grund till tak. Byggnadsvård i teori och praktik" som fick 37 antal sökande till 14 platser. Då hade information om kursen endast skett digitalt. Antalet sökande var väldigt bra för en ny kurs.

Vårt digitala arbete fick sig ett uppsving genom pandemin och vi tog i och med den nya grepp på aktiviteter och informationsspridning. Genom filmer av olika hantverksmoment och teman kunde vi marknadsföra och sprida information om vad vi arbetar med i projektet, både i konferenser och som ren informationsspridning. Goda exempel på det är filmen om "taktekking" som Museet Midt skapat, informativt för den som vill lära mer om torvtak. Västernorrlands museum har producerat filmer om olika traditionsnartverk och brukat hantverkarna i Byggnadsvård Mitt som förmedlare, ett sätt för dem att marknadsföra sina verksamheter. Jamtli gjorde några filmer om de gamla hus på Friluftsmuseet som vi arbetade med för tillfället och slog också ett extra slag för fönsterrenovering. Fönsterrenovering är ett ämne som alltid engagerar och som också har en egen dag. Den 30 maj firas "fönsterrenoveringens dag" i Sveriges byggandvårdskretsar. Jamtli deltog med en film i en konferens som "Folk och kultur" anordnade. Filmen visar hur vi arbetar med de kulturhistoriska husen som en resurs i lärande om hantverk.

Inget slår dock fysiska träffar. Att få sprida sitt budskap genom ett möte är oslagbart. Föga slår det där telefonsamtalet när någon har hört om vårt projektarbete och ringer för att få veta mer. Därför har vi gärna ställt upp på att få berätta om vårt arbete i visningar för grupper, som talare under konferenser, under marknader, i arrangemang, i kontakt med press men vi har också spridit information om vår arbete i nätverkande i stort. För att nå ut med sina projektresultat och också komma vidare i sitt arbete gäller det att hela tiden vara på tå och nätverka. Varje ny kontakt kan leda arbetet framåt, varje ny kontakt kan vara en blivande projektpart. Det är en viktig del i projektarbete.

Ett gott resultat av detta är en kontakt som skapades till redaktören för tidskriften "Byggnadskultur" under en konferens där resultatet blev att vi fick publicera flera artiklar om vårt projektarbete. Vi har

även bidragit med föredrag under konferenser som har gett återkommande inbjudningar till exempel som föredragshållare under Mittnordiska kulturdagarna och i NCK:s masterkurs - för studenter från NTNU:s utbildning i Kulturminneförvaltning. En annan återkommande visning som startat under dessa år hålls för internationella turismstudenter från MIUN som fått höra om vår hållbarhetsarbete inom projektet, där vi belyser materialfrågan och hållbarhetsarbetet som sker inom byggnadsvård, med exempel från vårt gränsöverskridande samarbete. Vi har också hatt stor reportasje i det norske fagbladet Sagbladet, og vi har hatt innslag fra vår stand på Marsimartnan på NRK Midt nytt.

Vi har visat att vi fått EU-stöd bland annat genom våra skyltar. Vi har skyltat vid vardera aktivitet om projektet. Men vi har också skrivit in detta på hemsidor, projektets Facebooksida och Instagramsida. Hemsidorna har legat hos vardera projektägare i Norge och Sverige.

[Jamtli](#)

[Byggnadsvård Mitt](#)

[Facebook](#)

[Instagram](#)

Projektet fikk ved oppstart egen fane på nettsida til Trøndelag Forskning og Utvikling (TfoU), hvor nyheter og aktiviteter ble profilert. Da TfoU ble fusjonert med Sintef 1/1 2020 kom denne funksjonen dessverre bort, og vi har ikke greid å få opp en tilsvarende funksjon på siden til Sintef.

Interreg-logo er brukt på alle invitasjoner, informasjonskriv og andre trykksaker, i tillegg har vi hatt Interreg-logo i all epostkommunikasjon.

En del av våra informationskanaler kommer att vara tillgängliga i framtiden. Vår Facebooksida "Kulturarvets hantverk" och vårt Instagramkonto "Traditionsbantverk" får leva vidare så länge. Den hemsida som vi satsat mest på är Byggnadsvård Mitts med målet att den fortsätter att drivas av föreningen själva. Härigenom marknadsförs nätverket och de ingående företagen - ett gott projektresultat som vi hoppas blir långsiktigt.

Forankring av projektets resultat og effekter

På Jamtli har vi arbeitat länge med Interregprosjekt og genom åren byggt opp ett stort kontaktnät över gränsen och kännedom om Interregprogrammerna. Dock har befintlig verksamhet förändrats genom åren och flera betydande medarbetare inom projekten har fått nya tjenester. Vissa resultat har implementerat inom organisationen medan andra, i och med detta, fått stå tillbaka. Förhoppningen är dock att fortsätta driva Interregprosjekt og nyttja de interna kunskaperna og kontaktene vi skapat oss.

För projektets övriga målgrupper har vi arbeitat för att bygga opp långsiktiga resultat. Till detta kan nämnas kurssamarbetet mellan Bäckedals folkhögskola och Jamtli där kursen byggt opp för att drivas av Bäckedals folkhögskola og inte vara finansierad av projekt. Söktrycket var så högt vid första kursen, så förhoppningen är att kursen blir alltmer populär og kommer ha ett sökunderlag att den kan hållas årligen.

Byggnadsvård Mitt har byggt opp så det drivs av hantverkarna själva og är idag en ekonomisk förening. De har en fungerande styrelse og även här är förhoppningen att allt ska rulla på även efter projektslut. Hemsidan administreras också av dem själva.

Prosjektarbeidet har også en lang historie på norsk side, hvor grunnlaget for Interreg-samarbeidet er lagt gjennom en rekke tidligere Interreg-prosjekter. Vi ser stor nytte av dette samarbeidet, og kontaktnettet vokser, det har ført til flere nye prosjektinitiativ som nå følges opp for nye prosjektøsknader innen også andre temaitkker. Stiklestad Nasjonale Kultursenter og Museet Midt har gitt utrykk for stort utbytte av samarbeidet, og den norske deltakelsen under Vårmarkedet på Jamtli vil fortsette også etter prosjektslutt. Videre er det etablert nettverk innen by- og stedsutvikling, hvor aktører på begge sider av grensa kan ta kontakt for å høste av hverandres erfaringer.

Forbindelsen mellom Levanger by og de gamle handelsforbindelsene er styrket gjennom våre aktiviteter under Marsimartnan. Det må dog bemerkes at effekten her ville vært langt sterkere dersom Levanger kommune ikke måtte avlyste flere år på grunn av korona.

Flere av bedriftsaktørene som har vært prosjektpartnere vil fortsette samarbeidet over grensen også etter prosjektslutt, og også rekruttere kursdeltakere for sine kursaktiviteter på tvers av landegrensa.

På norsk side vil videreutviklinga av appen, som vi på grunn av korona ikke kom i mål med under prosjektperioden, fortsette etter prosjektslutt. Kontakten som gjennom nettverket kom fra Oseberg Vikingarv har ført til at Sintef er invitert med i et forskningsprosjekt som Oseberg Vikingarv har fått støtte til fra Regionalt Forskningsfond.

[Samarbete med andra Interreg-projekt och/eller andra EU- finansierade projekt.](#)

Vi har inte samarbetat med andra Interreg-projekt eller andra EU-finansierade projekt, men hade önskat mer tillrättaläggning för samarbeten från Interreg-sekretariatet. Pandemin har haft stor inverkan, då vi inte haft möjlighet att träffas på samma vis och skapat kontakter för samverkan.

Aktiviteter og økonomi

Tradisjonshandverk er i stor grad "håndburen kunnskap". Prosjektideen og konseptet for "Tradisjonshandverk og bærekraftig bygging i Nordens Grønne Belte" var å møtes på tvers av landegrensa for å "gjøre sammen" for utveksling av kunnskap og erfaringer. Vårt arbete påverkades derfor starkt av Coronapandemin vilket präglade både våra aktiviteter och projektekonomin. Flera aktiviteter som stod med i beslutet kunde vi inte hålla eftersom vi inte fick träffas över gränsen, var beordrade hemarbete och viss personal blev också permitterade. Detta satte givetvis också spår i ekonomin och med inställda aktiviteter fick vi inte in den medfinansiering som var tänkt. Vi fick tänka om. Hur skapar man värdefulla aktiviteter i ett projekt som handlar om praktiskt arbete och nätverkande? Digitala aktiviteter kunde inte på långa vägar uppfylla det behov våra målgrupper hade av att träffas och praktisera hantverkskunskaper, men i form av kunskapsuppbyggande fungerade det fint.

I første halvdel av koronapandemien gav Interregsekretariatet oss råden, att i denna speciella tid ha en avvaktande hållning i projektgenomförandet. Rent ekonomiskt innebar det att mycket arbetstid det vill säga personalkostnader lades på planering av aktiviteter. Vi fick hela tiden förhålla oss till rådande pandemiska förhållningsregler i respektive land, vilka uppdaterades med jämna mellanrum och påverkade våra aktiviteter genomförandegrad. Många aktiviteter fick sättas på paus en lång tid och många fick avlysas.

Pandemin lugnade sig under 2021 och med alla dittills inställda aktiviteter lade vi om vår strategi och hittade finansiering så vi med revidert budsjett kunde förlänga projektet ett år. Detta möjliggjorde att vi kunde hålla flera aktiviteter som stod i beslutet.

Nätverk

När det gäller arbeidet med "nätverk" var tanken att etablere faste rammer for nettverkene for tradisjonshandverk på begge sider av grensen med valgte styrerepresentanter. Det har fungerade inte i och med pandemin. Nätverket växte sig dock starkare på svensk sida, dels i antal medlemmar och i dels i bredden av skrån under projektet. På norsk side har mangelen på møteplasser svekket nettverksbyggingen betydelig. Og planen att hålla gemensamma träffar över gränsen för att dela erfarenheter kring nätverksbygging, och driva på motsvarande arbete i Norge ställdes in. Det var helt enkelt omöjligt att genomföra.

De gemensamma møten och arrangemang som vi till trots lyckades hålla över gränsen var väldigt uppskattade och givande och vi höll oss i stor sett till det som stod i beslutet, men hade inte träffar årligen. Det blev mer fokus på digitalt arbete, för att ens ha en möjlighet att hålla kontakten, så några aktiviteter lades om till att bli digitala istället för fysiska. Ett exempel på detta är vårmarknaden på Jamtli som hölls i digital form under 2021, og våre felles prosjektwebinar under høsten 2021 og vinteren 2022.

För projektets ekonomi innebar förändringarna at budsjettposter for de planlagte aktivitetene ikke ble brukt, siden digitale treffplasser innebærer lavere kostnader. Dette førte til at vi på svensk side även prioriterade att fick lägga projektmedel på digital utveckling, såsom att bygga upp en hemsida för nätverket Byggnadsvård Mitt. På norsk side førte det til overføring av budsjettmidler over til arbeidet med rekruttering.

Rekrytering

Vårt arbete med rekrytering har drivits på i den mån det gått utifrån förutsättningarna beskrivna tidigare. Våra etablerade kontakter med skolor har resulterat i att till exempel praktikanter haft kontakt med flera av projektparterna och också haft praktik hos olika parter. Vi har förmedlat kontakter till hantverkare och praktikplasser runt om i Nordens gröna bälte och trots reserestriktionerna har någon lyckats förlägga sin praktik även hos parter "på andra sidan gränsen".

Genom projektet har vi haft möjlighet att utveckla arbetet med lärlingar och praktikanter. På Jamtli har det resulterat i att vi under projektperioden haft totalt 4 lärlingar igång, under olika perioder, samt tagit emot 14 praktikanter från olika skolor. Allt från gymnasieelever till studenter från högre hantverksutbildningar. Vi har lagt ekonomiska medel på att utveckla kursverksamheten med en såg där undervisning kan ske, en ritning och en stomme till ett hållbart uppbyggt hus som vi kallat "Ekohus".

På norsk side har arbeidet opp mot utdanning og rekruttering pågått under hele prosjektperioden, med gjennomføring på digitale plattformer. Dette er rimeligere, men gir mindre effekt enn fysiske møteplasser også på dette området. Revidering av budsjett har da likevel ført til gode resultater for rekrutteringsarbeidet på norsk side, med finansiering av gjennomføring av introduksjonskurs i tradisjonshandverk for videregående skoleelever i samarbeid med Stiklestad nasjonale Kultursenter.

I beslutet stod att vi skulle hålla seminarier för entreprenörer om hur förutsättningar är att arbeta i Norge respektive Sverige kring lagstiftning, regler osv men det genomfördes inte när vi inte fick resa. Vi skulle vidare arbeta för att etablera kontakt och utbyte mellan Sund folkhøgskole i Trøndelag och folkhøgskola i Sveg. Vi ordnade en träff i början av projektet och sågs sedan i digital form. Skolorna har genom projektet fått kontakt med varandra. Efter det har mycket arbete har gått till planering av kurssamarbetet mellan Jamtli och Bäckedals folkhøgskola som nu är igång. Planeringen gav således ett gott resultat - en fullteknad kurs och ett mycket oppmärksamat samarbeide. Både Sund Folkehøgskole og Bäckedals folkhøgskola har meddelt at dette har hatt stor verdi for skolene.

Kompetensutvikling

Inom vårt arbete med kompetensutveckling höll vi i projektets början en del av kurserna omnämnda i beslutet. Som exempel kan nämnas arbetet vid fiskelägret i Sør Gjeaslingen. Sedan när förutsättningarna ändrades ställde vi om till att hålla digitala kvällsföredrag för att nå ut, öka kunskaper om traditionellt hantverk och hållbart byggande och för att nå nya målgrupper. Enligt beslutet skulle vi hålla kurser och seminarier riktade gentemot våra målgrupper och också utveckla utbildningar inom byggnadsvård, utöka kontaktnätet och hålla rådgivning kring om- och tillbyggnader av äldre fastigheter bland annat. Vi lyckades i stor mån genomföra detta arbete, dock inte i den form vi trodde, utan i digital form istället. I våra digitala kvällsföredrag tog vi upp teman som attraherade olika målgrupper och också nya målgrupper och fick på så vis en ökad kännedom om projektet och ökad kompetens hos många. Marknadsföringen skedde genom sociala medier och då utan hänsyn till landsgränser vilket resulterade i att deltagarna var från både Norge och Sverige och fler än om vi haft föredraget fysiskt. Projektet finansierade föredragshållarna.

Vi har också arbetat med konferenser för ökad kompetens hos våra målgrupper och då både i digital och fysisk form. Västernorrlands museum och Levanger kommune har arbetat fram fina koncept kring detta. I dessa har projektet delfinansierat både föredragshållare och arbetstid.

Under projektperioden har Jamtli påbörjat utvecklingen av en underhållsplan för sina kulturhistoriska hus.

Byggnadsvårdslägren som Jamtli byggt upp genom Interregprojekt och hållit i samarbete med Svenska byggnadsvårdsföreningen tog en paus under pandemin. Men när vi väl kunde komma igång igen var efterfrågan så hög att servern hos Svenska byggandsvårdsföreningen kraschade och vi fick vårt läger fullbokat på ett dygn, med 10 deltagare som reserver. Det har aldrig tidigare skett. Här har projektet gått in med medel för extern hantverkskunskap och handledning av kursdeltagarna.

I de to siste lægesperiodene av prosjektet av prosjektet var det på norsk side planlagt å gjennomføre flere aktiviteter som var blitt utsatt siste år. Kurs i kistemuring måtte høsten 2021 utsettes som en følgekonsekvens av korona, da vårens konfirmasjoner ble flyttet til den planlagte kurshelga ved Høylandet kirke ble forsøkt gjennomført i april 2022, og samling på Sør-Gjæslingen var planlagt gjennomført en siste gang i august 2022. Begge disse aktivitetene måtte avlyses på grunn av for få påmeldte. Tilbakemeldingene fra deltakerne var at det etter gjenåpninga av samfunnet var svært mange som skulle "ta igjen" aktiviteter, og det var ikke mulig å få med seg alt. De ubrukte midlene ble derfor kanalisert til en større deltakelse i Byutviklingsverkstedet på Levanger som ble gjennomført 29.-30 august.

Verktøyimplementering

Verktøyimplementering og arbeidet med applikasjonen har visat sig vara svært. Delvis för att det mycket arbetskrävande och kostnadskrävande att utveckla detta vidare i koronapandemien. Produkten som utvecklades i det tidigare projektet, den databas som upprättades, kan inte brukas på lika sätt i Sverige och Norge så arbetet får lite olika inriktning i vardera land. I projektets början arbetade både Jamtli og Sintef med att ta fram en affärsplan kring databasen för att kartlägga vilka behoven är och hur arbetet kan fortskrida. Men arbeidet er arbeidskrevende og forutsetter samarbeid med aktører i bransjen. Det har också varit svært att veta i vilken riktning arbetet ska tas vidare. Ska vi närma oss konventionella skogsbolag eller gå en annan väg eftersom det är handlar om en annan typ av skogsbruk? Ska vi vidareutveckla vår produkt eller samarbeta med någon aktör som har liknande system? Hvordan kan samarbeidet med skogbransjen skje? Disse spørsmålene har det

vært vanskeligere å få svar på under pandemien, da aktørene i skogbransjen har hatt mer enn nok med å opprettholde daglig drift.

Det känns dock som om vi behöver ge det här arbetet ännu mer tid för att kunna skapa något långsiktigt hållbart, det har också visat sig att frågan om material drivs på flera håll i Sverige. Genom projektet har vi dock fått kännedom om flera som arbetar med frågan i både Sverige og Norge, och driver den såväl regionalt som nationellt. Vi behöver mer tid att landa i frågeställningarna.

Vi har tagit fram embryon till kursverksamhet för ökad kunskap kring virkeskvalitet på svensk sida, tillsammans med Hemslöjdskonsulenten vid Region Jämtland och Härjedalen. Vi har också fått kontakter med skogsägare som gått in som medlemmar i Byggnadsvård Mitt som ett led i att tillgängliggöra lokala råvaror.

Inom detta arbetspakke har vi brukt mye tid på å undersøke og vurdere ulike løsninger og samarbeidsmuligheter, og mye påbegynt samarbeid stoppet helt opp under koronapandemien. Ekonomiska resurser lagts på förvaltandet av databasen och arbetstid för omvärldsbevakning samt strategier kring fortsatt arbete.

Generelle betraktninger:

I prosjektsøknaden skisserer vi en rekke aktiviteter og møteplasser for å oppnå våre planlagte mål og resultater. Som beskrevet innledningsvis under denne rubriken, fordrer mye av aktiviteten knyttet til tradisjonshandverk at deltakerne kan møtes fysisk. Det var derfor også satt av midler i opprinnelig budsjett til planlegging og gjennomføring av fysiske møteplasser. Koronapandemien førte til at vi i starten av prosjektet brukte mye tid på planlegging og prosjektledelse som ikke ga de forventede resultatene. Vi fikk da heller ikke brukt midlene slik vi tenkte, det gikk betydelig mer tid til planlegging av aktiviteter som siden måtte avløyses eller utsettes, og til planlegging av digitale arrangementer som faktisk er minst like arbeidskrevende som fysiske møteplasser. Samtidig ble det ble mindre konkrete utgifter til arrangementer. Med budsjettendring for prosjektperioden 2021-2022 fikk vi imidlertid gjennomført en del aktiviteter. Koronapandemien har også lært oss at digitale plattformer er et nyttig supplement til de fysiske møteplassene, og fungerer som lavterskeltilbud som krever lite av deltakerne og dermed er lettere å delta på i en travel arbeidshverdag. Samlet sett er vi derfor godt fornøyde med prosjektgjennomføringa forholdene tatt i betraktning.

Forslag og ideer

Vi ønsker oss dette av Interregsekretariatet: koppla samman projekt som arbetar med liknande teman och kan samarbeita med varandra. Skapa en plattform för samarbeten och kontakter mellan projekt, vilket i sin tur kan bidra till ny projektutveckling.

Granskning av rapporterna har tagit lång tid. Likviditeten blir ansträngd hos projektägarna. Svårt för små aktörer att driva projekt.

Vi har önskat mer information som nyhetsbrev och liknande, särskilt med tanke på projektgenomförandet under pandemin.